

บทที่ ๔

วิเคราะห์ความกตัญญูทเวทีในประเพณีแห่เจ้าพ่อ – เจ้าแม่ เทศกาลตรุษจีนปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์

ในจังหวัดนครสวรรค์มีชาวไทยเชื้อสายจีนหลายกลุ่ม คือ ชาวจีนแต้จิ๋ว ชาวจีนกวางตุ้ง ชาวจีนไหหลำ ชาวจีนแคะ ชาวจีนฮกเกี้ยน แต่ละกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนได้สืบทอดความเชื่อในหลายศาสนาและหลายลัทธิจากบรรพบุรุษและยังคงอนุรักษ์ความเชื่อในศาสนาและลัทธิอย่างมั่นคง กล่าวคือปฏิบัติตามความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ ตามเทศกาลของชาวจีน เช่น เทศกาลตรุษจีน เทศกาลสารทจีน เทศกาลกินเจ เป็นต้น

ชาวไทยเชื้อสายจีนทุกกลุ่มจะสามัคคีร่วมกันจัดประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่เทศกาลตรุษจีนเป็นประจำทุกปีมาเป็นระยะเวลา ๙๙ ปี แล้ว และในช่วงจัดงานประเพณีดังกล่าว แต่ละกลุ่มจีนจะมีพิธีกรรมต่างๆ ตามศาสนาและลัทธิที่ตนนับถือเพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูทเวทีต่อวิญญาณบรรพบุรุษ และเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีความประสงค์จะศึกษาความกตัญญูทเวทีเฉพาะในพระพุทธศาสนาเถรวาท พระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน และลัทธิขงจื้อดังต่อไปนี้

๔.๑ ความกตัญญูทเวทีในพระพุทธศาสนาเถรวาท

พระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นนิกายหนึ่งที่คงอนุรักษ์พระธรรมวินัย ตั้งแต่พุทธกาลสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน หลักพระพุทธศาสนาจะยึดถือในศรัทธา ๔^๑ ประการ คือ

๑. กัมมสัทธา เชื่อกฎแห่งกรรม
๒. วิปากสัทธา เชื่อผลของกรรม
๓. กัมมัสสกตาสัทธา เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตนเอง
๔. ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า

ดังนั้นพระพุทธศาสนาเถรวาท จึงเป็นพระศาสนาที่เป็นกรรมวาที ทุกคนจะต้องเป็นไปตามกรรมของตนเองแม้จะกล่าวถึงเทวดาก็เพราะการกระทำกรรมของตนเอง ไม่มีอำนาจไปควบคุมให้ผลดีผลร้ายแก่ผู้อื่น

^๑ อก.สตุตถก. (ไทย) ๒๓/๔/๓.

ชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดนครสวรรค์มีกลุ่มชาวจีนที่เลื่อมใสศรัทธาตั้งมั่นในพระพุทธศาสนาเถรวาท ปฏิบัติตามหลักธรรมวินัย เช่น รักษาศีล ๕ วันธรรมสวนะและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่เข้าวันทำบุญ วันปกติก็ทำบุญใส่บาตรพระสงฆ์สามเณรเป็นประจำ มีบุตรหลานอายุครบการอุปสมบทก็จัดงานอุปสมบทให้เป็นศาสนาทายาท เมื่อมีญาติถึงแก่กรรมก็จัดพิธีกรรมตามศาสนาพิธี เช่น ตั้งศพบำเพ็ญกุศล เป็นต้น และมีการบำเพ็ญกุศลตามเทศกาลต่างๆ เช่น เทศกาลตรุษจีน ชาวไทยเชื้อสายจีนก็มีพิธีบำเพ็ญกุศลเพื่ออุทิศบุญกุศลแสดงความกตัญญูตเวทีต่อบรรพบุรุษ

พิธีการบำเพ็ญกุศลอุทิศให้บรรพบุรุษ^๒ มีดังนี้

- ๑) ตั้งโต๊ะหมู่บูชาประดิษฐานพระพุทธรูป
- ๒) ตั้งโต๊ะบูชาอัฐิหรือรูปถ่ายของบรรพบุรุษ
- ๓) นิมนต์พระสงฆ์สวดพระพุทธรูปตามกำลังศรัทธา
- ๔) ถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์
- ๕) ถวายจตุปัจจัย
- ๖) กรวดน้ำอุทิศบุญกุศลให้บรรพบุรุษ

จากการวิเคราะห์พรรณนาเกี่ยวกับความกตัญญูตเวทีในพระพุทธศาสนาเถรวาทในวันเทศกาลตรุษจีนมาสรุปได้ว่า ชาวไทยเชื้อสายจีนได้บำเพ็ญกุศลอุทิศผลบุญกุศลให้บรรพบุรุษในช่วงเทศกาลตรุษจีน นับได้ว่าเป็นการทำหน้าที่ของบุตรธิดา ข้อที่ว่า “เมื่อท่านล่วงลับไปแล้วทำบุญอุทิศไปให้”^๓ และผลบุญกุศลก็จะสำเร็จประโยชน์แก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้วและเป็นการแสดงถึงบุตรธิดาของผู้ล่วงลับเป็นผู้มีความกตัญญูตเวที

๔.๒ ความกตัญญูตเวทีในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดนครสวรรค์ผู้มีความเชื่อนับถือพระพุทธศาสนาเถรวาทมีจำนวนมากในปัจจุบันซึ่งประจักษ์เป็นรูปธรรมได้จากประเพณีทั้งกระจาด (ทำบุญอุทิศให้วิญญาณบรรพบุรุษและวิญญาณไร้ญาติในเทศกาลสารทจีน (เดือน ๗ ตามปฏิทินจีน) และเทศกาลกินเจ (เดือน ๑๐ ตามปฏิทินจีน) ซึ่งทั้ง ๒ เทศกาลนี้เป็นพิธีกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท ในประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ในเทศกาลตรุษจีนชาวไทยเชื้อสายจีนก็จะมีพิธีกรรมบูชาพระโพธิสัตว์กวนอิม เช่น สรงเทพเจ้าต่างๆ และเช่นไหว้บรรพบุรุษเพื่อแสดงความกตัญญูตเวที พระพุทธศาสนาเถรวาท

^๒ สัมภาษณ์คุณน้าชัย คงคาวิฑูรย์, ประธานกรรมการจัดงานประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่เทศกาลตรุษจีน ปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๕๗. ๒๔ มกราคม ๒๕๕๗.

^๓ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๔๘/๒๐๒.

จึงมีการผสมผสานพระพุทธศาสนากับพระโพธิสัตว์ เทพเจ้าต่างๆ ตั้งแต่ชาวจีนบรรพบุรุษในประเทศจีน แม้ปัจจุบันนี้ชาวไทยเชื้อสายจีนผู้นับถือพระพุทธศาสนาหายานยังคงอนุรักษ์ความเชื่อและปฏิบัติตามพิธีกรรมต่างๆ เพื่อเป็นการอ้อนวอนให้พระโพธิสัตว์กวนอิม เทพเจ้าต่างๆ และวิญญาณบรรพบุรุษให้ช่วยคุ้มครองให้มีความสุข ปลอดภัย กิจกรรมค้าขายรุ่งเรือง เมื่อถึงเทศกาลตรุษจีน (วันขึ้นปีใหม่จีน ตรงกับวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๑ ตามปฏิทินจีน) ก็จะประกอบพิธีกรรมบูชาพระโพธิสัตว์กวนอิม เช่นสรงเทพเจ้าต่างๆ และเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษ ๓ พิธีกรรมดังนี้

๑. พิธีบูชาพระโพธิสัตว์กวนอิม

- ๑) อาหารเจ (มังสะวิรัติ)
- ๒) ผลไม้ต่างๆ
- ๓) เครื่องกระดาษาเงิน กระดาษาทอง

๒. พิธีเซ่นทรวงเทพเจ้าต่างๆ

- ๑) อาหารคาว เช่น หมู เป็ด ไก่ ปลา กุ้ง เป็นต้น
- ๒) อาหารหวาน ซาลาเปา และผลไม้ต่าง ๆ เป็นต้น
- ๓) ข้าว น้ำชา
- ๔) เครื่องกระดาษาเงิน กระดาษาทอง

๓. พิธีเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษและวิญญาณไร้ญาติ

- ๑) อาหารคาว เช่น หมู เป็ด ไก่ ปลา กุ้ง เป็นต้น
- ๒) อาหารหวาน ซาลาเปา และผลไม้ต่าง ๆ เป็นต้น
- ๓) ข้าว น้ำชา เหล้า
- ๔) เครื่องกระดาษาเงิน กระดาษาทอง^๔

จากการวิเคราะห์พรรณนาเกี่ยวกับความกตัญญูตเวทีของชาวไทยเชื้อสายจีนผู้นับถือพระพุทธศาสนาหายานในจังหวัดนครสวรรค์สรุปได้ว่า การแสดงความกตัญญูตเวทีต่อพระโพธิสัตว์กวนอิม เทพเจ้าต่างๆ และวิญญาณบรรพบุรุษเป็นการอ้อนวอนให้คุ้มครองบันดาลให้มีความสุขแล้วตอบแทนคุณด้วยการบูชา การเซ่นสรวง และการเซ่นไหว้

^๔ สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ปรีดาปรัชญากุล, ประธานกรรมการจัดงานประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่เทศกาลตรุษจีน ปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๕๗. ๒๔ มกราคม ๒๕๕๗.

๔.๑ ความกตัญญูทเวทีในลัทธิขงจื้อ

ชาวไทยเชื้อสายจีนผู้นับถือลัทธิขงจื้อสืบทอดจากบรรพบุรุษในจังหวัดนครสวรรค์ก็ยังยึดมั่นในหลักคำสอนและการประกอบพิธีกรรมของลัทธิขงจื้อ โดยทุกครัวเรือนจะตั้งรูปบรรพบุรุษบนแท่นบูชา มีกระถางธูปบูชาฟ้าดิน และตั้งองค์เทพเจ้าต่างๆ เช่น ปู่เถ่ากง เทพเจ้ากวนอู เป็นต้น และประกอบพิธีกรรมเช่นไหว้ตามเทศกาลต่างๆ ประจำปี เช่น เทศกาลเซ่งเม้ง จะจัดเครื่องเซ่นไหว้ไปเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษที่หลุมฝังศพ เทศกาลตรุษจีนก็จะจัดเครื่องเซ่นสรวงฟ้าดิน และเทพเจ้าต่างๆ โดยเห็นประจักษ์เป็นรูปธรรม คือ ศาลเจ้าทั้ง ๒ แห่ง คือศาลเจ้าแม่หน้าผา ในตำบลปากน้ำโพ จะตั้งเส้าฟ้าดิน และแท่นบูชา นี่เป็นคติตามลัทธิขงจื้อ

ในช่วงประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่เทศกาลตรุษจีน ชาวไทยเชื้อสายจีนจะแสดงความกตัญญูทเวทีต่อบรรพบุรุษ ฟ้าดิน และเทพเจ้าด้วยการประกอบพิธีการเซ่นไหว้และเซ่นสรวงดังนี้

๑. พิธีกรรมเซ่นไหว้บรรพบุรุษ มีดังนี้

- ๑) เครื่องอาหารคาว เช่น กุ้ง ปลา หมู เป็ด ไก่ เป็นต้น
- ๒) อาหารหวาน เช่น ขนมแข่ง ขนมเทียน เป็นต้น
- ๓) ข้าว น้ำชา

๒. พิธีกรรมเซ่นสรวงฟ้าดิน และเทพเจ้ามีดังนี้

- ๑) อาหารคาว เช่น กุ้ง ปลา หมู เป็ด ไก่ เป็นต้น
- ๒) อาหารหวาน เช่น ขนมจันอับ ซาลาเปา เป็นต้น
- ๓) ผลไม้ ต่างๆ
- ๔) เครื่องกระดาษเงิน กระดาษทอง

จากการวิเคราะห์พรรณนาเกี่ยวกับความกตัญญูทเวทีในลัทธิขงจื้อสรุปได้ว่า ความกตัญญูทเวทีในลัทธิขงจื้อเป็นการแสดงถึงการรู้คุณค่าของบรรพบุรุษ และอุปการคุณของฟ้าดิน เทพเจ้าโดยการเซ่นไหว้และเซ่นสรวง เป็นการแสดงถึงความดีของลูกผู้ต้องทำหน้าที่เซ่นไหว้ตลอดไป และการอนุรักษจารีตประเพณีของโบราณตามคำสอนของขงจื้อ^๕ จากที่วิเคราะห์เกี่ยวกับความกตัญญูทเวทีในประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่เทศกาลตรุษจีน ปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ สรุปได้ว่า

๑. ความกตัญญูทเวทีของชาวไทยเชื้อสายจีนผู้นับถือพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นการกระทำตามศรัทธา ๔ กล่าวคือเป็นความเชื่อและเป็นการกระทำตามกฎหมายแห่งกรรม ไม่มีการอ้อนวอน การขอร้องให้เทพเจ้าช่วยบันดาลให้มีความสุข ความปลอดภัย เป็นการรู้คุณค่าและการตอบแทนตามหลักทศ ๖ ในพระพุทธศาสนา

^๕ สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ, ประธานกรรมการจัดงานประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่เทศกาลตรุษจีน ปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๕๗, ๒๔ มกราคม ๒๕๕๗.

๒. ความกตัญญูตกเวทีของชาวไทยเชื้อสายจีนผู้นับถือพระพุทธศาสนามหายาน เป็นการกระทำโดยการอ้อนวอนให้พระโพธิสัตว์กวนอิม และเทพเจ้าช่วยคุ้มครองให้มีความสุข ปลอดภัยแล้วตอบแทนอุปการคุณโดยการเซ่นสรวง

๓. ความกตัญญูตกเวทีของชาวไทยเชื้อสายจีนผู้นับถือลัทธิขงจื๊อเป็นการแสดงถึงการทำหน้าที่ กล่าวคือบุตรธิดาต้องเซ่นไหว้บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว และเป็นการอนุรักษ์ตามจารีตประเพณีโบราณ